

ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Pedagogiczne 1982 z.9

Barbara PASSINI
Uniwersytet Warszawski

MŁODZIEŻOWE TOWARZYSTWA NAUKOWE - TERENEM AKTYWNOŚCI MŁODZIEŻY
SZKOLNEJ

Zainteresowanie nauką wśród młodzieży uzdolnionej jest zjawiskiem powszechnym. Konieczne jest prowadzenie działań nastawionych na pracę z młodzieżą uzdolnioną, w kierunku ułatwienia zainteresowanym kontaktu z nauką. Jest to rola szkolnych i w większym nawet stopniu, pozaszkolnych kół naukowych, a m.in. Młodzieżowego Towarzystwa Naukowego.

Obecnie w kraju mamy 12 młodzieżowych towarzystw naukowych¹. Do najbardziej aktywnych i znanych należą: szczecińskie, poznańskie, krakowskie, katowickie, bydgoskie, kaliskie i wrocławskie.

Najstarsze jest szczecińskie Młodzieżowe Towarzystwo Naukowe. Interesująca jest jego historia. Na przełomie 1967/68 r. w Szczecinie, dwóch nauczycieli chemii i jeden fizyk, zgromadzili kilkudziesięciu uczniów z różnych szkół średnich, którzy przejawiali szczególne zainteresowania chemią lub fizyką i wykazywali się dociekliwością w wswoich poszukiwaniach. "Przez kilka lat wypracowywano na własny użytek formy i metody pracy, uściślano kryteria i zasady doboru młodzieży, pozyskiwano pracowników naukowych wyższych uczelni i instytutów, członków szczecińskich oddziałów towarzystw naukowych"². Z biegiem czasu powołano także sekcję humanistyczną. Zaś w 1971 r. Kurator nadał formalny kształt tym doświadczeniom powołując, przy szczecińskim Pałacu Młodzieży, pierwsze w kraju Młodzieżowe Towarzystwo Naukowe.

Regulamin szczecińskiego Młodzieżowego Towarzystwa Naukowego tak określa cele Towarzystwa: "1. Celem MTN jest praca z młodzieżą uzdolnioną i zainteresowaną dyscyplinami naukowymi reprezentowanymi w szkole średniej przez przedmioty nauczania - mające na celu poszerzenie, pogłębienie i utrwalenie zainteresowań.

2. Pomoc młodzieży w przygotowaniu się do olimpiad.

3. Rozwijanie kontaktów młodzieży szkół ponadpodstawowych z wyższymi uczelniami i towarzystwami naukowymi³.

Opiekę nad poszczególnymi sekcjami sprawują oddziały szczecińskich towarzystw naukowych i zakłady naukowe wyższych uczelni. I tak, sekcją biologii opiekuje się Towarzystwo Botaniczne, sekcją chemii - Polskie Towarzystwo Chemiczne, sekcją fizyki - Polskie Towarzystwo Fizyczne, sekcją historii i nauk społeczno-politycznych - Zakład Historii Instytutu Historii PAN w Szczecinie, sekcją matematyki - Polskie Towarzystwo Matematyczne, sekcją języka polskiego i historii literatury opiekuje się Zakład Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, patronat nad sekcją elektroniki sprawuje Zakład Cybernetyki i Elektroniki Instytutu Automatyki Przemysłowej Politechniki Szczecińskiej, sekcją astronomii opiekuje się Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii⁴.

Przedstawiciele wyżej wymienionych instytucji, sprawujący opiekę nad poszczególnymi sekcjami, wchodzi w skład Rady Naukowej Towarzystwa, której przewodniczy z urzędu Kurator Oświaty i Wychowania. Pod opieką Rady Naukowej pracuje Młodzieżowa Rada. Stanowią ją przedstawiciele poszczególnych sekcji wytypowani przez młodzież.

Praca w sekcjach przybiera zależnie od potrzeb formę wykładów, ćwiczeń, dyskusji i odczytów. Młodzież uczestniczy także w odczytach, prelekcjach i niektórych zebraniach organizowanych przez oddziały towarzystw naukowych. MTN stwarza warunki do prowadzenia wycinkowych badań pod kierunkiem pracowników naukowych oraz przez wydawanie informatora Towarzystwa, zapewnia możliwość publikowania najlepszych prac. Co pewien czas, poszczególne sekcje organizują sesje popularno-naukowe, wycieczki naukowe, a w czasie dłuższych przerw w nauce organizowane są obozy. Te ostatnie poświęcone są rozwiązywaniu pewnych problemów badawczych, bądź wymianie doświadczeń z młodzieżowymi towarzystwami działającymi w innych miastach.

Bazę dla prowadzenia działalności MTN stanowią sale, pracownie i laboratoria szczecińskich wyższych uczelni, Technikum Mechaniczno-Energetycznego i Pałacu Młodzieży.

Podobną strukturę organizacyjną oraz system pracy przyjęły młodzieżowe towarzystwa naukowe w innych miastach z tym, że każde z nich posiada swoistą specyfikę związaną z tradycjami środowiska bądź genezę powstania. I tak dla przykładu Młodzieżowe Towarzystwo Przyjaciół Nauk im. Komisji Edukacji Narodowej w Poznaniu przywiązuje szczególną wagę do udziału młodzieży w olimpiadach przedmiotowych i ta strona działalności dominuje w pracy Towarzystwa. Znalazło to swój wyraz także w nowym Statucie wydanym w sierpniu 1978 r., który "ogromny nacisk kładzie na powiązanie działalności Towarzystwa z ruchem olimpiad przedmiotowych. Członek Towarzystwa zgodnie ze statutem może wybrać, jako główny obowiązek organizowania podsekcji olimpijskiej"⁵.

Być może ta właściwość MTPN w Poznaniu wynika ze szczególnie silnego powiązania działalności Towarzystwa ze szkołami. Poszczególne sekcje specjalistyczne⁶ mają zazwyczaj swoje siedziby w szkołach i szkołom przekazują część swego dorobku w postaci wykonanych pomocy naukowych.

Inaczej działa Młodzieżowe Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Bydgoszczy, które w znacznie większym stopniu wyszło poza teren szkoły. Działalność Towarzystwa koncentruje się w Pałacu Młodzieży, a część kół /fizyczne i matematyczne/ znalazły swoje stałe miejsce w Akademii Techniczno-Rolniczej. Młodzież tych szkół ma więc bezpośredni kontakt z uczelnią, nawiązano także współpracę ze studenckim ruchem naukowym.

Duże znaczenie przykładu się w Bydgoszczy do sesji naukowych, organizowanych dwa razy w roku. Traktowane są one jako podsumowanie pracy i zarazem przedstawienie dorobku Towarzystwa szerszemu gronu uczniów szkół ponadpodstawowych. Każdą sesję poprzedza konkurs na pisemną pracę. Konkurs zostaje ogłoszony we wszystkich szkołach. Oto niektóre tematy: "Znaczenie lotów kosmicznych dla ludności", "Historia i dzień dzisiejszy Bydgoszczy", "Prehistoria ziem polskich", "Ideał bohatera widziany oczyma młodzieży". Nadsyłane prace oceniane są przez komisję, w skład której wchodzi pracownicy naukowcy wyższych uczelni i innych placówek badawczych. Należy tu zaznaczyć, iż członkowie Towarzystwa biorą udział w konkursie na takich samych warunkach jak ich koledzy ze szkół średnich nie należący do MTPN. Celem sesji, jak widać, jest nie tylko

podsumowanie dorobku, ale także pozyskanie najzdolniejszej młodzieży, która dotychczas nie trafiła do Towarzystwa. Sprzyjają temu indywidualne konsultacje pracowników naukowych z autorami nagrodzonych prac, przed wygłoszeniem ich na sesji. Scenariusz sesji przewiduje m.in. dyskusję po każdym wygłoszonym /nie czytany/ referacie i wykład pracownika naukowego⁷. Najciekawsze prace po wygłoszeniu na sesji popularno-naukowej zostają opublikowane w specjalnym wydaniu Zeszytu Naukowego MTPN⁸.

Z kolei cechą wyróżniającą MTN w Katowicach jest ścisła współpraca ze Związkiem Harcerstwa Polskiego, czego wynikiem zapewne jest fakt, iż 75 % członków Towarzystwa to harcerze. W Katowicach podobnie jak w Poznaniu, przywiązuje się szczególną uwagę do łączenia działalności Towarzystwa z organizacją olimpiad przedmiotowych - wszyscy członkowie MTN uczestniczą w olimpiadach⁹.

Członkowie młodzieżowych towarzystw naukowych

Przykładowy Statut Młodzieżowych Towarzystw Naukowych, opracowany w Ministerstwie Oświaty i Wychowania, na podstawie kilkuletnich doświadczeń działających w kraju towarzystw, określa następująco warunki przynależności do MTN: "Członkiem towarzystwa może zostać uczeń, który:

1. Wykazuje szczególne uzdolnienia w określonej dziedzinie wiedzy.
2. Osiąga co najmniej dobre wyniki w nauce we wszystkich przedmiotach nauczania.
3. Wykazuje umiejętność samodzielnego i analitycznego myślenia.
4. Wykazuje właściwą postawę społeczną.
5. Uzyska rekomendację nauczyciela odpowiedniego przedmiotu".

Najczęściej spotykaną formą rekrutacji jest typowanie przez szkoły najzdolniejszej i najlepiej uczącej się młodzieży. Niemniej, w niektórych ośrodkach, jak np. w Bydgoszczy, dominują zgłoszenia indywidualne, z inicjatywy uczniów.

O przyjęciu decyduje liczba wolnych miejsc w poszczególnych sekcjach oraz możliwość zapewnienia młodzieży kadry naukowej. W trakcie pracy następują oczywiście jeszcze pewne zmiany w składzie uczestników, gdyż nie wszyscy są w stanie sprostać wysokim przecież wymogom. Ilość rezygnacji jest zależna od tego, czy

szkoły właściwie oceniają charakter i rolę młodzieżowych towarzystw naukowych.

Interesujące badania podjęło Szczecińskie Młodzieżowe Towarzystwo Naukowe przy współpracy Wojewódzkiej Poradni Wychowawczo-Zawodowej. Od 1974 roku prowadzone są tam badania dotyczące uzdolnień młodzieży wstępującej do sekcji MTN. Celem badań jest określenie poziomu uzdolnień młodzieży oraz odpowiedź na pytanie: czy szkoły kierują właściwych uczniów z punktu widzenia założeń MTN. Badania upoważniają do stwierdzenia, iż w poszczególnych latach nie wszystkie szkoły kierowały właściwą młodzież do Towarzystwa. Z kolei badania zainteresowań członków MTN wykazały, że wszyscy członkowie pragną kontynuować naukę na wyższych studiach zgodnie ze swoimi zainteresowaniami. Ale już tylko niewiele /18 %/ chciałoby w przyszłości poświęcić się pracy naukowej¹⁰.

Znamiennym jest fakt, iż młodzież, która działała w młodzieżowych towarzystwach naukowych, studiując na wyższych uczelniach poszukuje możliwości rozwijać swoje zainteresowania naukowych w ramach studenckiego ruchu naukowego. I tak np. spośród 40 maturzystów - członków katowickiego MTN - 12 już na I roku studiów rozpoczęło działalność w studenckich kołach naukowych¹¹. Przypuszczać można, iż praca w studenckich kołach naukowych absolwentów towarzystw naukowych podejmowana już na pierwszym roku studiów jest wynikiem pomyślnego pokonania wysokiego progu między szkołą średnią a wyższą. Członkowie młodzieżowych towarzystw naukowych łatwo dostosowują się do innego sposobu uczenia się. Dzieje się tak dlatego, że towarzystwa realizują formy pracy zbliżone do tych, jakie dominują w uczelniach. Idąc jeszcze dalej, członkowie niektórych towarzystw, będąc jeszcze uczniami, już studiuje na uczelniach. Na przykład członkowie MTPN w Poznaniu uzyskali pozwolenie na uczęszczanie na zajęcia i zdawanie egzaminów razem ze studentami. /Nie daje to jednak żadnych uprawnień i młodzież ta zdaje egzaminy wstępne w normalnym trybie/.

Jest to bardzo istotny aspekt dydaktyczny, ale nie to jedynie jest ważne. Równie istotny, a może ważniejszy jest szerszy, pedagogiczny aspekt związany z przeżyciami jakie wywołuje u młodzieży bezpośredni kontakt z uczelnią i wybitnymi specjalistami. Może

o tym świadczyć wypowiedź uczennic kl. III jednego ze szczecińskich liceów, które należą do sekcji chemii MTN. "Każde spotkanie twarzą w twarz z nauką, z nauką w dużym formacie i to w przybytku tejże nauki, cieszącym się ustaloną renomą nie tylko w naszym kraju, ale też w Europie i na świecie, jest dla nas wszystkich sporym przeżyciem"¹²,

Wydaje się, iż w trakcie takich kontaktów łatwiej jest ukazać młodzieży postawy i ideały godne naśladowania.

Wnioski. Można bez przesady powiedzieć, iż młodzieżowe towarzystwa naukowe są niekwestionowanym i oryginalnym osiągnięciem ostatnich kilku lat w zakresie wychowania pozaszkolnego, a zwłaszcza tego nurtu, który koncentruje się na problemach pracy z młodzieżą uzdolnioną.

Towarzystwa naukowe spełniają najważniejsze warunki dla prawidłowego przebiegu wychowania młodzieży szczególnie uzdolnionej.

Po pierwsze - zapewniają im kontakt z wysokiej klasy specjalistami odpowiednich dyscyplin naukowych, którzy mogą być autorytetami dla młodzieży, bo nie jest możliwe rozwijanie uzdolnień przez osoby, które nie cieszą się autorytetem swoich podopiecznych¹³.

Po drugie - towarzystwa zapewniają możliwość indywidualnych kontaktów, która to forma jest podstawową i najważniejszą w pracy z uzdolnionymi.

Po trzecie - większość towarzystw, a w pierwszym rzędzie prowadzące, realizują szeroko pojętą funkcję uspołeczniania uzdolnionej młodzieży, a jak twierdzą psychologowie "kształtowanie nastawień prospołecznych u młodzieży szczególnie uzdolnionej może narażać na pewne trudności i problemy"¹⁴. Proces uspołecznienia tej młodzieży realizują towarzystwa przez podejmowanie takich problemów, które są odpowiedzią na społeczne zapotrzebowanie i są zazwyczaj związane z problemami własnego regionu. W takich sytuacjach łatwiej osiągnąć to, aby wybitnie zdolny młody człowiek "traktował to co robi, jako wykonywanie społecznego obowiązku i realizację społecznych wartości"¹⁵.

Po czwarte - młodzieżowe towarzystwa naukowe zapewniają uzdolnionej młodzieży z różnych szkół, a podczas ferii i wakacji z róż-

nych miast, możliwość kontaktów towarzyskich. Młodzież uzdolniona szuka kontaktów z kolegami o podobnych zainteresowaniach, a towarzystwa naukowe właśnie takie grupy rówieśnicze organizują. Są to kontakty towarzyskie niezmiernie cenne, bo połączone trwałym spoiwem - wspólną pasją i zainteresowaniami.

I wreszcie po piąte - jest to doskonała szkoła zdobywania wiedzy. Bo nie chodzi przecież o to, aby tych młodych ludzi widzieć w przyszłości w instytutach naukowych, choć i to ważne, ale chodzi o nauczenie ich, jak wiedzę zdobywa się w ten chyba najciekawszy sposób - drogą badania naukowego.

PRZYPISY

- ¹Młodzieżowe towarzystwa naukowe, które przyjmują niekiedy nazwę młodzieżowych towarzystw przyjaciół nauk, działają w następujących ośrodkach: w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Kaliszu, Katowicach, Krakowie, Lesznie, Pile, Płocku, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu.
- ²M.Misiorny-Fitz, Młodzieżowe Towarzystwa Naukowe, Wychowanie Obywatelskie 1978 nr 1, s. 18
- ³Regulamin Młodzieżowego Towarzystwa Naukowego, Informator, MTN Pałac Młodzieży w Szczecinie, Szczecin VI, 1979
- ⁴A.Stachelak, Formy i metody pracy szczecińskiego Pałacu Młodzieży z młodzieżą szczególnie uzdolnioną, Pałac Młodzieży, Szczecin /druk powielony/
- ⁵A.Leśniewski /Prezes MTPN/, Sprawozdanie z działalności Młodzieżowego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu za rok szk.1975/76 w: Informacja o działalności w latach 1976-77, MTPN Poznań VIII 1977, s. 8
- ⁶W roku szk. 1975/76 było ich 14, w roku 1977/78 było 16
- ⁷Z.Uciechowska, Formy i metody pracy z uczniem wybitnie zdolnym na przykładzie działalności bydgoskiego Pałacu Młodzieży, Gabinet Metodyczny Pałacu Młodzieży /druk powielony/

- ⁸Zeszyt Naukowy /wydanie specjalne/ Pałac Młodzieży im. J.Kra-
sickiego w Bydgoszczy, MTN Bydgoszcz V. 1979
- ⁹Patrz: T.Dzianowicz, W.Pieczonka, MTN - Poszukiwania z kręgu
inwentyki, Chowanna 1979 nr 1
- ¹⁰A.Stachelek, Młodzieżowe Towarzystwo Naukowe w Szczecinie,
Materiały z I Ogólnopolskiego Sejmiku MTN, Szczecin V. 1978
- ¹¹Patrz: T.Dzianowicz, op. cit.
- ¹²Informacja o Młodzieżowym Towarzystwie Naukowym, Pałac Młodzie-
ży w Szczecinie, MTN Szczecin I. 1975 s. 16
- ¹³Patrz: J.Reykowski, Jak kształcić młodzież szczególnie uzdol-
nioną, Nowa Szkoła 1973 nr 1, s. 14
- ¹⁴J.Reykowski, op. cit., s. 13
- ¹⁵Op. cit., s. 14